

*Handläggare:
Anette Book*

Yttrande över betänkandet Tidsbegränsat uppehållstillstånd vid oklar identitet och resväg (SOU 2004:132)

Ärendet

I februari 2004 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att kartlägga och analysera förekomsten av dokumentlöshet hos asylsökande och andra utlänningar som söker uppehållstillstånd. Utredaren har också haft till uppgift att undersöka vilka rättsliga och praktiska problem, som dokumentlösheten medför och hur detta återspeglas i rättstillämpningen.

En annan av utredningens uppgifter har varit att överväga under vilka förutsättningar och på vilket sätt asylsökande m.fl. skall förmås att medverka till att få fram nödvändiga handlingar och dokument samt på vilka andra sätt åtgärder kan vidtas för att på ett tidigt stadium i asylprocessen klarlägga asylsökandes m.fl identitet och resvägar.

Utredningen har även haft till uppgift att föreslå hur utlänningslagen skall ändras för att asylsökande som bedöms vara i behov av skydd här eller skall beviljas uppehållstillstånd på annan grund och som inte medverkar till att klarlägga sin identitet och resväg, skall kunna beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att överlämna tjänsteutlåtandet som sitt yttrande.

Bakgrund

Antalet asylsökande i Sverige har ökat med 40 procent varje år de senaste åren. Av de personer som år 2003 sökte asyl i Sverige saknade ca 90 procent passhandlingar vid ansökningstillfället, motsvarande siffra var året innan 88 procent. Vad som avses med dokumentlöshet är främst att den asylsökande inte uppvisar pass, andra typer av identifikationshandlingar eller resehandlingar.

De av utredningen föreslagna tidsbegränsade uppehållstillståndet motiveras av att utredningsunderlaget om identitet och resväg är bristfälligt och syftar till att förmå de asylsökande att medverka till att klarlägga dessa förhållanden. Det råder således en osäkerhet kring om dessa personer skall få tillstånd att permanent bosätta sig i Sverige. I dag beviljas de personer som nyordningen berör permanenta uppehållstillstånd.

Utredningen anser därför att det inte heller är rimligt att de fullt ut omfattas av alla sociala rättigheter som normalt tillkommer de utlänningar som inleder en permanent bosättning i landet. De måste däremot få en rimlig levnadsnivå och en meningsfull vistelse i Sverige även under den tid de har tidsbegränsade tillstånd. Enligt utredningens mening är det därför rimligt att ifrågasatt personer fortsätter att behandlas som asylsökande.

Utredningen föreslår därför att en person som beviljas tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av bristande medverkan till utredningen om sin identitet och resväg bör ha rätt till insatser enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)

Hälso- och sjukvård till asylsökande m fl lämnas med stöd av en överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet.

Överenskommelsen går utöver landstingens offentlighetsrättsliga åtaganden varför staten står för huvuddelen av landstingens kostnader. Även personer som beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd på grund av bristande medverkan till utredningen om sin identitet och resväg bör enligt utredningens mening ha rätt till hälso- och sjukvård enligt denna överenskommelse. Utredningen föreslår därför att överenskommelsen bör utökas till att omfatta även den aktuella persongruppen.

Förvaltningens synpunkter

Genom de föreslagna tidsbegränsade uppehållstillstånden kommer allt fler under längre tid i asylprocessen att få begränsad tillgång till sjukvård jämfört med i dag då många i denna grupp asylsökande beviljas permanent uppehållstillstånd tidigare och därigenom får full tillgång till hälso- och sjukvård. Samtidigt innebär förslaget bland annat svårigheter att göra bedömningar av vilken vård de med tillfälligt uppehållstillstånd har rätt till.

Begränsad tillgång till vård

Utredningen nämner kortfattat de asylsökandes begränsade tillgång till subventionerad vård. Resonemanget är dock förenklat och försummar flera delar som i sin tur medför allvarliga konsekvenser för asylsökande och vårdpersonal.

Utredningens förslag innebär en förlängd period då den asylsökande saknar full tillgång till hälso- och sjukvård. Detta har konsekvenser dels för asylsökandes hälsotillstånd dels för hur vårdpersonal ska hantera

begränsningen i tillgången till vård. Nuvarande allmänna råd¹ från socialstyrelsen är inte tillräckliga för att vårdpersonalen ska kunna bedöma om vård kan anstå eller ej, särskilt svår är bedömningen då tidsperioden är utdragen. Tillgången till vård riskerar därmed att bli godtycklig.

Barnperspektiv

Asylsökande barn har inte (i motsats till vad utredningen anför) full tillgång till hälso- och sjukvård. Begränsningar finns, av etiska och moraliska skäl, avseende långvariga behandlingar som ej kan avbrytas (till exempel tandreglering, vissa medfödda missbildningar/deformiteter). Dessa begränsningar finns kvar även för de asylsökande barn som beviljas tillfälligt uppehållstillstånd. Det är inte oproblematiskt att förlänga asylprocessen för barn ur det här avseendet. Nödvändig vård kan komma att skjutas på framtiden.

Föräldrarnas vårdbehov får ofta anstå och mycket liten hjälp erbjuds för att hantera till exempel den stress migrationen innebär. Barn blir inte sällan symtombärare för mer föräldrarelaterad sjuklighet. Inom Stockholms läns landsting (SLL) har 26 % av de asylsökande barnen en kontakt med barn- och ungdomspsykiatri. Denna siffra riskerar öka med en mer utdragen asylprocess. Den senaste tidens utveckling där barn med uppgivenhets-symtom är en växande grupp patienter väcker farhågor kring utredningens förslag. Det tycks som dessa familjer är i stort behov av tydlighet och stabil boendemiljö². Utredningens förslag bidrar inte, så långt en sån bedömning kan göras idag, till en gynnsam utveckling av barnens sjukdomsförlopp.

Konsekvenser av ovisshet

Landstinget ser hälsorisker med att införa ytterligare en väntetid för de asylsökande. Ovisshet om framtid har en tendens att bryta ner familjer och orsaka både sociala och medicinska problem. Inom SLL har 9,8 % av de asylsökande kvinnorna en kontakt inom vuxenpsykiatri, drygt 4 % har dessutom vårdats inom slutenvården. Motsvarande siffror för männen är 4 % respektive 1,8 %. En förlängd asylprocess tros inte gynna denna situation. Utredningens förslag bör därför följas av en noggrann analys av vårdbehoven hos de asylsökande och hur de utvecklas över tid.

Samråd har skett med Beställare Vård och chefjuristen vid ledningsstaben.

Sören Olofsson

¹ Socialstyrelsens allmänna råd 1995:4

² Vetenskapligt seminarium 31/1 Akademiska sjukhuset